

CÜMLE TÜRLERİ

2023 TAYFA

3. BÖLÜM

YAPISINA GÖRE CÜMLELER

YARGI BİLDİREN İFADELER

Çekimli fiiller

Ek eylem almış sözcük ya da sözcük grupları

Fiilimsiler yargı bildiren ifadelerdir.

Bir cümlede kaç yargı bulunduğu soruluyorsa fiiller, fiilimsiler, ek eylem olarak yüklem görevinde kullanılan sözcük ya da sözcük grupları sayılmalıdır.

YARGI BİLDİREN İFADELER

Sonunda yaz geldi, insanlarda tatil telaşı başladı.

Hayat doluydu; gülüyor, eğleniyor, gününü gün ediyordu.

Gülmek, bulaşıcı bir eylemdir.

YAN CÜMLE / TEMEL CÜMLE

Yan cümle temel cümlenin anlamını farklı yollarla tamamlayan yargılı ifadelerdir.

Önceden hazırlanmış malzemelerle salonu güzelce süsledik.

Eren'i gördüğünde yarın toplantı olduğunu ona söyle.

YAN CÜMLE

Yan cümle, temel cümlenin öznesi, nesnesi, dolaylı tümleci, zarf tümleci, edat tümleci olabilir.

Söyleyecek sözü olmayan yüksek sesle konuşur.

Ağarmış saçları onu farklı biri yapmıştı.

Neşeyle ötüşen kuşların sesinde buldum huzuru.

YAN CÜMLE

Yan cümle, fiilimsi ile oluşturulabileceği gibi çekimli eylemle de oluşturulabilir.

Sabahları mama verdiğim kediler, dışarıda yanımdan ayrılmıyor.

Evden hemen çıkarsak trene yetişebiliriz.

Sezen, daha önce buraya daha önce hiç gelmemiştim, dedi.

BASİT CÜMLE

Tek bir yargı barındıran, yan cümlesi bulunmayan cümlelerdir.

Küçük bir kentte bile onlarca tarihî eser vardı.

İlk kez, böylesine özü sözü doğru, sımsıcak bir insanla arkadaş olmuştu.

Evleri caddeye çok yakın, daracık bir sokağın başındaydı.

BİRLEŞİK CÜMLE

En az bir temel cümle ve bir yan cümleden oluşan, birden fazla yargı bildiren cümlelerdir. Birleşik cümleler kuruluş özelliklerine göre;

- Girişik birleşik cümle
- İç içe birleşik cümle
- Şartlı birleşik cümle
- ki'li birleşik cümle
- mi'li birleşik

cümle olarak türlere ayrılır.

Girişik Birleşik Cümle

Yan cümlesi fiilimsiyle kurulan birleşik cümlelerdir. Yan cümle temel cümlenin öznesi, nesnesi, dolaylı tümleci veya zarf tümleci olabilir.

Yeni bir araba almayı düşünüyormuş.

Mars'ta araştırma yapan bilim insanları, su bulduklarını açıkladılar.

Sirke gelen çocuklar, yapılan gösterileri merakla izliyordu.

İç İçe Birleşik Cümle

Bir cümlenin başka bir cümlenin içinde yer almasıyla oluşan cümlelerdir. Doğrudan anlatımla aktarılan cümleler iç cümleyi oluşturur ve genellikle temel cümlenin belirtisiz nesnesi olurlar.

Öğretmenimiz tatilde herkes bir kitap okusun, dedi.

Rehberimiz "Bu yıkıntıların yerinde eskiden büyük bir kütüphane varmış." dedi.

Şartlı Birleşik Cümle

Biri diğerrinin şartı olan ve birbirine şart ekiyle (-se, -sa) bağlanan cümlelerdir. Yan cümlecik temel cümlenin zarf tümleci görevindedir.

Bu ilacı kullanırsanız hemen iyileşirsiniz.

Hava güzel olursa yarın pikniğe gideriz.

Tepeye çıkarsan şehrin her yerini görebilirsin.

-ki'li Birleşik Cümle

Çekimlenmiş bir fiilden oluşan yan cümlenin, temel cümleye "ki" bağlacıyla bağlandığı cümlelerdir. Bu cümlelerde temel cümle genellikle "ki" bağlacından önce gelir.

İstedim ki bayramda bütün akrabalar bir arada olsun.

Görüyorum ki artık insanlara daha saygılı davranıyorsun.

Biliyorsun ki bu fırtınada yola çıkmak imkânsızdır.

SIRALI CÜMLE

Aralarında anlam ilgisi bulunan birden çok cümlenin virgöl ya da noktalı virgülle bağlanarak sıralanmasıyla oluşan cümlelerdir.

Yağmur çok şiddetli yağıyordu, yolda göz gözü görmüyordu.

Herkes yanlış yapabilir; hüner, yanlışlardan yararlanabilmektir.

Bağımlı Sıralı Cümle

Öğeleri arasında ortaklık bulunan sıralı cümlelerdir.

Sanat bir taklit değildir, yeniden ortaya koyuştur.

Derin konulara hiç girmedik, havadan sudan konuştuk.

Ben yaşantımı şiire, şiirimi de bu sevgiye verdim..

Adresinizi bilmiyordum, yandaki terziye sordum.

Bağımsız Sıralı Cümle

Hiçbir ögesi ortak olmayan sıralı cümlelerdir.

Bana verdikleri dosyayı inceledim, dosya hatalarla doluydu.

Takımlar sahaya çıkmıştı, maç birazdan başlayacaktı.

BAĞLI CÜMLE

Birden çok cümlenin bağlaçlarla (fakat, ama, çünkü, ancak...) bağlanmasıyla oluşan cümlelerdir.

Mühendislik fakültesini kazanmış ancak imkânsızlıklar nedeniyle okuyamamış.

Geceyi burada geçirmek zorundayız çünkü son otobüsü kaçırdık.

Spor yapmak hem stresi azaltıyor hem fazla kilolarınızdan kurtulmanızı sağlıyor.

Bağlaç bulunan her cümle bağlı cümle değildir. Bir cümlenin, bağlı cümle olabilmesi için mutlaka birden çok yüklemın bağlaçla birbirine bağlanması gerekir.

Yorucu ama keyifli bir yolculuktan sonra Bodrum'a ulaştık.

Ne akrabalarım ne de arkadaşlarım doğum günümde aramadı.

Yurt dışında çalışırken en çok mahallemi ve komşularımı özledim.

Anne ve babalar oyuncak seçerken çocuğun yaşıını dikkate almalı ve çocukla oynamalıdır.

İstanbul'da uzun süre yaşadım ama böyle bir yer olduğunu bilmiyordum.

Dışarı çıkarken şemsiye almayı unutma çünkü yağmur fena yağıyor.